

Perben a múlttal

Nagy Imre ismét láthatatlanná válhat a részletek sűrűjében

Kellemes nyári délután honol a Vértanúk terén is, alig néhány lépésnyire a Parlamenttől, három-négy pad a fák árnya alatt, újságolvasók, vagy éppen csak percekre megpihenők. Idős néni érkezik, kezében lapos szatyorral, bevásárlás közben tarthat, kérdezi, kit ábrázol a híd közepén megállapodó szobor. A választ hallva azonnal megjegyzi: „Nem szeretem Nagy Imrét, s különben is, alacsonyabb volt, meg pocakosabb.” Maga a híd az emlékmű szerves része, nyolc-tíz méter hosszú lehet, egy kiképzett, csekély medencén ível át, a szülők a kisgyerekeket alig tudják visszatartani a csábító emelkedőn való futkározástól. Figyelem az érkezőket: az idősebbek meg-megállnak, kutatják Nagy Imre tekintetét, majd befelé fordulva emlékeikbe burkolóznak. A fiatalabbak sietős lépéssel nyílegyenesen vonulnak el az emlékmű és a padok közötti járdaszegélyen, egyetlen oldalsó pillantást sem vetve a mártír miniszterelnökre. És jószerével meg sem kérdezik, kit ábrázol a szoborkompozíció.

Az elmúlt napokban Nagy Imre ismét a közélet figyelmének centrumába került, s nem először. 1989-es újratemetése, a Hősök terén elhangzott beszédek jelezték a változásokat. Most egy rádióműsor fedte fel az akkori történések hátterét: Grósz Károlyék hogyan készülődtek „a rendszer elleni demonstrációra”. Nagyobb vitát kavart a televízióban a minap bemutatott kétrészes film; annak vetítése nyomán Nagy Erzsébet, az egykori miniszterelnök lánya perbe fogta a film készítőit, a kiindulópontként szolgáló könyv szerzőjét, valamint az '56-os Intézetet, a kegyeleti jog megsértésére hivatkozva. A Pesti Központi Kerületi Bíróság szerdán kezdte meg az ügy tárgyalását. Nem tudni, a tanúk és a dokumentumok felsorakoztatása által sikerül-e véglegesen tisztázni, Nagy Imrének volt-e egyáltalán valamilyen szerepe II. Miklós cár és családja meggyilkolásában, valamint ügynökként tevékenykedett-e egy időszakban a szovjet titkosrendőrség tagjaként. Nagy Imrét természetesen egészen másként tartja számon a magyar történelem, még inkább az emlékezet, hiszen azon kevesek közé tartozott, akik egy adott pillanatban integrálni tudták a nemzetet, annak törekvéseit és legnemesebb szándékait. S ezeket vállalta halálával is. Ebből a részletek igazából már semmit le nem vonnak, s hozzá sem adnak.

Hasonlóképpen a most folyó parlamenti vita is egyre célszerűtlenebbnek látszik. 1990-ben a szabadon választott magyar országgyűlés első törvénye megörököstette az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc emlékét, Nagy Imre neve azonban nem szerepel a szövegben. Úgymond, ezt pótolandó álltak elő a szocialisták a különtörvényre tett javaslatukkal, azzal azonban meglehetősen egyedül maradtak. A szabad demokraták állásponnya idővel mintha közeledni látszana, **Eörsi István** szerint például a kivégzett miniszterelnök legnagyobb tette, hogy mártíromságával erkölcsileg megmentette a szocializmus eszméjét. A szoboravató ünnepségen az SZDSZ-es köztársasági elnök, Göncz Árpád beszédében így fogalmazott:

„(Nagy Imre) negyven évet élt le egy velejéig bűnös rendszerben, amelyben vonakodva bár, de mindvégig hitt, s amelyhez mindvégig hű maradt. Kommuniztáként halt meg, vagy magyar hazafiként? Én úgy vélem, kommuniztáként és magyar hazafiként.”

Ezek persze inkább amolyan elméleti jellegű dilemmák, az aktuálpolitika szemszögéből. A kérdésekre a tényleges válaszokat maga Nagy Imre adhatta volna meg, ha kezében marad a hatalom, s esztendőkön át még ő irányíthatta volna az ország sorsát. Lehetséges őt most különféle szerepekben feltüntetni, akár a szocializmus védelmezőjeként is. Az emlékmű szobrász megálmodója és megalkotója nagyobb tapintattal és bölcsességgel rendelkezett: Nagy Imre a híd közepén áll. Indult valahonnan, egy pontig eljutott, ám a híd másik oldalán már nem sétálhatott le.

SINKOVITS Péter